

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

EKONOMIJA

≡ Izpitna pola 2 ≡

A) Krajše besedilne naloge

B) Esejistične naloge

Četrtek, 29. maj 2008 / 150 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, šilček, radirko, računalno in ravnilo.

Kandidat dobi konceptni list in štiri ocenjevalne obrazce (dva 2A in dva 2B).

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalne obrazce). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 6 nalog v delu A in 2 sklopa nalog v delu B, iz katerih izberite 2 nalogi, po eno iz vsakega sklopa. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90, od tega 60 v delu A in 30 v delu B. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi iz sklopov nalog v delu B naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo v vsakem sklopu ocenil prvo nalogo, ki ste jo reševali.

Prvi sklop		
B01	B02	B03

Drugi sklop		
B04	B05	B06

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor, skice in grafe pa rišite s svinčnikom. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Osnutki rešitev, ki jih lahko napišete na konceptni listi, se pri ocenjevanju ne upoštevajo.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 24 strani.

Del A: KRAJŠE BESEDILNE NALOGE

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja v vseh nalogah. Ne izpuščajte ničesar.

*A-del izpitne pole ima šest krajših besedilnih nalog, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako nalogo lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

A01**PROIZVODNI DEJAVNIKI IN TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA**

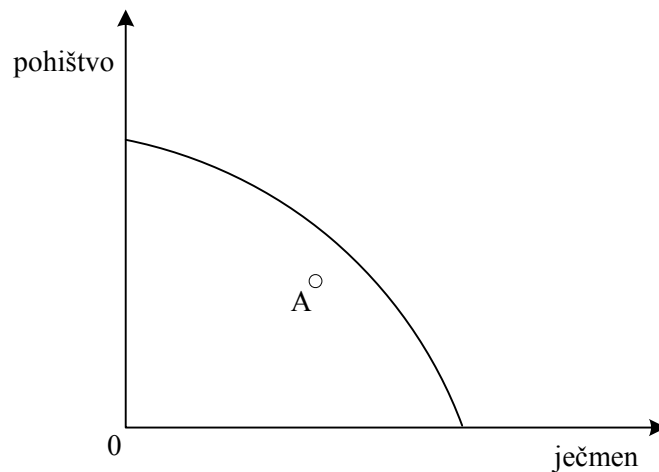
Celotna gospodarska dejavnost na svetu izhaja iz potreb ljudi, obseg in raznovrstnost teh potreb pa določata raznovrstnost gospodarske dejavnosti. V državi Karanti proizvajajo samo dve vrsti dobrin: ječmen in pohišstvo.

- a) V tabelo vpišite tri osnovne skupine proizvodnih dejavnikov, ki jih potrebuje Karanta za pridelavo ječmena. Za vsako skupino proizvodnih dejavnikov navedite vsaj en konkretni dejavnik, ki ga uporabimo pri pridelavi ječmena .

3 točke

Proizvodni dejavniki – osnovne skupine	Konkretni primer

- b) Krivulja na sliki predstavlja transformacijsko krivuljo Karante.

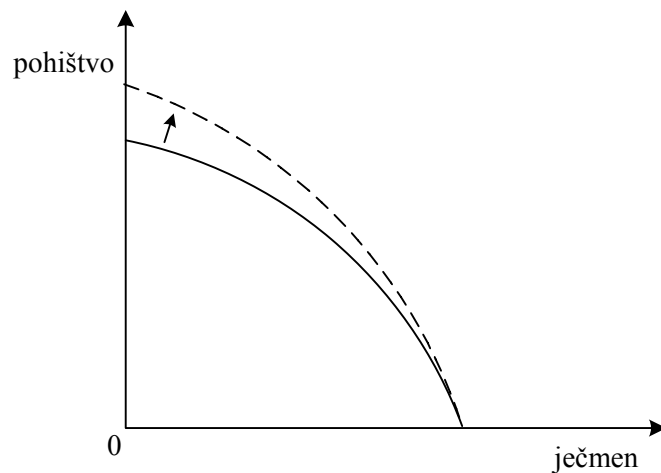
Dopolnite spodnje trditve oziroma podčrtajte pravilne izjave.

4 točke

- Transformacijska krivulja temelji na dejstvu, da je gospodarstvo Karante v svoji proizvodnji v danem obsegu omejeno z dano količino proizvodnih dejavnikov in z njihovo _____.
- Točke na krivulji nam v danih okoliščinah prikažejo (podčrtajte pravilni odgovor) **minimalne** / **povprečne** / **maksimalne** količine proizvodnje ječmena in pohišva.

- Če želi gospodarstvo Karante povečati pridelavo ječmena, bo moralo (podčrtajte pravilni odgovor) **povečati** / **zmanjšati** proizvodnjo pohištva.
- Žrtvovana količina pohištva predstavlja _____ povečane pridelave ječmena.
- Zaradi problema redkosti in nujnosti izbire ima transformacijska krivulja značilno _____ obliko. Ker alternativni (oportunitetni) stroški dodatnih enot ene dobrine naraščajo, je transformacija krivulja _____.
- Območje nad krivuljo je ob danih možnostih za gospodarstvo Karante _____. Proizvodna izbira **A** nam pove, da Karanta _____ del dosegljivega proizvoda.

c) Slika prikazuje premik transformacijske krivulje za državo Karanto.

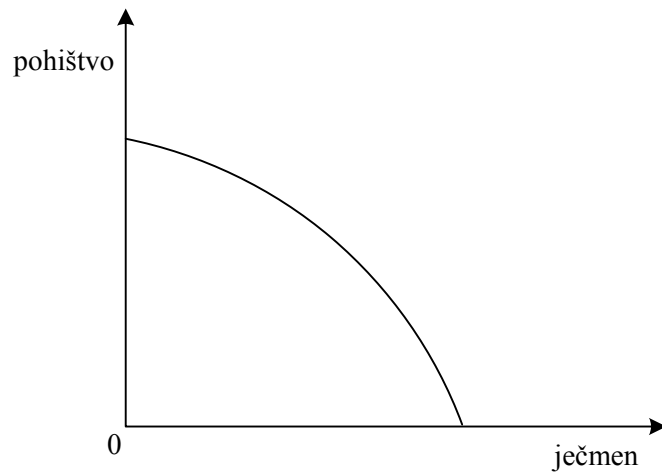
- Pojasnite, zakaj je prišlo do premika krivulje, ki ga prikazuje slika.

1 točka

- Navedite vsaj en verjeten razlog za tak premik transformacijske krivulje v Karanti.

1 točka

- d) V spodnjo sliko vrišite spremembo transformacijske krivulje Karante, ki so jo povzročile dolgotrajne poplave:

1 točka

A02**TRG IN KONKURENCA**

Razvoj trga in uveljavljanje različnih oblik konkurence imata dolgo zgodovino. Današnji trg se je porodil iz naključne menjave presežkov med plemeni v davni zgodovini, ko se je menjala ena dobrina za drugo, seveda pa je prešel dolgo obdobje razvoja do sodobnega tržnega gospodarstva.

- a) Pojasnite pojem trga.

1 točka

- b) Dopolnite ali podčrtajte:

O popolni konkurenci govorimo, kadar je na trgu **veliko / sorazmerno malo / samo eden** proizvajalec-ov. V tem primeru so proizvodi različnih proizvajalcev _____, pri vstopu na trg ali izstopu pa **obstajajo / ne obstajajo** ovire. Blizu modela trga s popolno konkurenco je na primer trg _____.

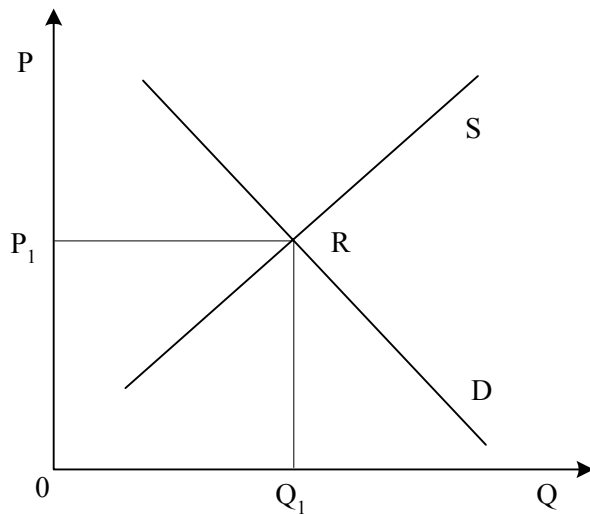
2 točki

- c) Gospodinjstva uporabljajo pomivalne stroje različnih izdelovalcev. V spodnjo tabelo zapišite po tri dejavnike, ki lahko vplivajo na povpraševanje, in tri dejavnike, ki lahko vplivajo na ponudbo pomivalnih strojev.

Dejavniki povpraševanja:	Dejavniki ponudbe:
1.	1.
2.	2.
3.	3.

3 točke

d) Slika prikazuje tržno ravnotežje na trgu pomivalnih strojev:

- V sliko vrišite spremembo, ki bo nastala zaradi zvišanja plač zaposlenih v podjetjih, v katerih izdelujejo pomivalne stroje.

1 točka

Podčrtajte pravilni odgovor:

- Ravnotežna količina bi se:
povečala / ostala nespremenjena / zmanjšala.
- Ravnotežna cena bi se:
zvišala / ostala nespremenjena / znižala.

1 točka

- Proizvajalci pomivalnih strojev so po ceni 98.500 d. e prodali 2345 pomivalnih strojev. Ceno so zvišali na 105.400 d.e in prodali 2000 pomivalnih strojev. Izračunajte koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja.

Izračun:

1 točka

- Glede na izračunan koeficient cenovne elastičnosti lahko ugotovimo, da je povpraševanje po pomivalnih strojih cenovno:
elastično / usklajeno elastično / neelastično.

1 točka

A03**STROŠKI IN DOBIČEK**

Cilj podjetij v tržnem gospodarstvu je doseganje dobička. Zato so pri odločanju podjetja o obsegu proizvodnje in prodaje zelo pomembni stroški. Gibanje stroškov poslovanja in odločanje o obsegu proizvodnje bomo analizirali na primeru proizvajalca koles podjetja Kolo.

- a) Pojasnite pojem stalni (fiksni) stroški in navedite vsaj en primer stalnega stroška v proizvodnji koles.

1 točka

- b) Pojasnite pojem spremenljivi (variabilni) stroški in navedite vsaj en primer spremenljivega stroška v proizvodnji koles.

1 točka

- c) Tabela nam prikazuje kratkoročne celotne stroške podjetja Kolo pri različnih obsekih proizvodnje koles.

Obseg proizvodnje Q	Celotni stroški TC	Spremenljivi stroški VC	Mejni stroški MC	Povprečni celotni stroški ATC
0	100			
1	125			
2	148			
3	168			
4	184			
5	190			
6	199			
7	220			
8	255			
9	295			

- Stalni stroški poslovanja podjetja so 100 denarnih enot. Izračunajte spremenljive stroške, mejne stroške in povprečne celotne stroške ter jih vpišite v tabelo.

3 točke

- Cena kolesa na trgu znaša **40 denarnih enot**. Podjetje naredi **9 koles**. V tem primeru je (podčrtajte pravilni odgovor) **dobiček/ izguba** podjetja (dopolnite) _____ denarnih enot.

2 točki

d) Podjetje Kolo je tipično podjetje v panogi. Pojasnite, kaj mora storiti, da bo dobilo:

- tehnološki ekstradobiček

1 točka

- konjunktorni ekstradobiček

1 točka

e) Navedite ekonomske funkcije dobička.

1 točka

A04**KORPORACIJE IN MENEDŽERSKA REVOLUCIJA**

Učinki novih tehnologij, ki sta jih prinesli prva in druga industrijska revolucija, so spreminjali okoliščine v industriji.

- a) Pojasnite, kakšna družba je delniška družba, in navedite vsaj eno njeno prednost pred individualnim podjetjem.

2 točki

- b) Pojasnite, zakaj so kapitalisti, nekdanji individualni lastniki podjetij, sprejeli delniško družbo kot zelo primerno obliko sodobnega podjetja.

2 točki

- c) V 20. stoletju je v kapitalističnem gospodarstvu kot organizacijska oblika prevladala korporacija. Navedite vsaj štiri lastnosti korporacije.

2 točki

d) Pojasnite:

- kakšne spremembe je v delniško družbo prinesla menedžerska revolucija;

- kako se je z menedžersko revolucijo spreminjala vloga institucionalnih delničarjev;

- zakaj je prihajalo do menedžerskega odkupa podjetij.

3 točke

e) Z razvojem svetovnega gospodarstva so korporacije začele ustanovljati obrate tudi onstran meja svojih držav. Navedite vsaj tri razloge za to, da je posamezna korporacija ustanovila obrat v drugi državi.

1 točka

A05**VLOGA DRŽAVE**

V gospodarskem razvoju 20. stoletja je eden pomembnih procesov širjenje vloge države v družbi. Po svetovni gospodarski krizi 1929–32 je liberalni koncept države, ki je poudarjal ločenost gospodarstva od države, zamenjal Keynesov koncept, ki poudarja intervencionizem.

- a) Navedite temeljne štiri funkcije (cilje), ki jih poskuša država uresničiti vse od časov New Deala oziroma Keynesove revolucije.

2 točki

- b) Navedite vsaj še eno funkcijo (cilj), ki jo sredi 70. let dvajsetega stoletja pripišejo državi.

1 točka

- c) Navedite vsaj štiri področja, na katerih država ukrepa pri doseganju svojih ciljev.

2 točki

- d) Pojasnite, kaj vsebinsko predstavlja koncept države blaginje.

2 točki

- e) »Je že mogoče, da sta Nemčija in Avstrija preveč velikodušni državi blaginje,« je izjavil znameniti britanski socialni zgodovinar Eric Hobsbawm med obiskom na Dunaju, kjer so po več desetletjih stavkali proti projektu pokojninske reforme. »V Angliji si ne bi bilo mogoče zamisliti, da bi ljudje dobivali pokojnine v višini 80 odstotkov svojih plač iz aktivnega obdobja. Ko sem se upokojil, sem dobil 50 odstotkov plače.«

(Mojca Drčar Murko, Delo, 9. 5. 2003)

Na podlagi zgornje izjave pojasnite, ali obstaja v eni od omenjenih držav (in v kateri) ali kar v vseh treh državah kriza države blaginje in po čem lahko sklepamo o tem.

2 točki

- f) Opišite, kako naj deluje sodobna država (od 80-tih let 20. stoletja dalje), da bo ustvarjala primerno gospodarsko rast.

1 točka

A06**PREBIVALSTVO, ZAPOSLENOST IN ČLOVEŠKI KAPITAL**

Prebivalstvo je najpomembnejši dejavnik BDP, je vir delovne sile, ki je sposobna ustvarjati BDP. Po drugi strani prebivalstvo določa velikost domačega trga.

- a) Navedite vsaj dve demografski gibanji, ki lahko vplivata na dinamiko oziroma spreminjanje števila prebivalstva.

1 točka

- b) Aktivno prebivalstvo vključuje dve kategoriji: zaposlene in nezaposlene (brezposelne).

- Opredelite pojem zaposlenega prebivalstva.

1 točka

- Gospodarstvo šteje 5,5 mio prebivalcev, ki so starejši od 15 let. Od teh je 65 % aktivnega prebivalstva, 500.000 prebivalcev je nezaposlenih (brezposelnih). Izračunajte stopnjo nezaposlenosti (brezposelnosti) v tem gospodarstvu.

Obrazec:

1 točka

Izračun in rezultat:

1 točka

c) Za ustvarjanje BDP ni pomembno samo število zaposlenih prebivalcev, temveč tudi kakovost zaposlenih.

- Opredelite pojem človeškega kapitala.

- Opredelite vsaj dve sestavini, ki vplivata na kakovost človeškega kapitala.

- Pojasnite probleme človeškega kapitala, s katerimi se srečuje Slovenija.

3 točke

d) Opredelite razliko med izračunavanjem stopnje nezaposlenosti po slovenski statistični metodi in metodologiji Mednarodne organizacije za delo (ILO). Navedite tudi, koliko znaša stopnja, izračunana po eni, in koliko po drugi metodologiji v Sloveniji.

3 točke

Del B: ESEJISTIČNE NALOGE

Navodilo: Esejistične naloge so razdeljene v dva sklopa: temelji ekonomije s sodobnim tržnim gospodarstvom in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljene tri. Izbrati je potrebno po eno nalogo iz vsakega sklopa. Smisel esejistične naloge je, da odgovarjate v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavite osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikažete svoja stališča in ocene. Dober odgovor lahko napišete na eni strani in pol. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 15 točkami (skupaj je torej možno največ 30 točk).

PRVI SKLOP NALOG

B01

POVPRAŠEVANJE IN CENOVNA ELASTIČNOST

Potrošniki pridejo do dobrine na trgu z nakupom. Denimo, da govorimo o trgu z veliko kupci. Pojasnite pojma povpraševanje in obseg povpraševanja ter navedite in opišite vsaj tri dejavnike povpraševanja (5 točk). Opredelite splošni zakon povpraševanja in pojasnite z njim povezana učinka, ki pogojujeta ravnanje kupcev (5 točk).

Spreminjanje obsega povpraševanja merimo z elastičnostjo povpraševanja. Opredelite cenovno elastičnost povpraševanja in pojasnite, zakaj je poznavanje cenovne elastičnosti proizvodov pomembno za posamezno podjetje (2 točki). Potrošniki se pri spreminjanju cen posameznih dobrin različno odzivajo. Pojasnite vsaj tri dejavnike, od katerih je odvisna stopnja cenovne elastičnosti povpraševanja (3 točke).

15 točk

B02

EKONOMSKI PROBLEM IN NUJNOST IZBIRE

Živimo v svetu redkosti in nihče si ne more privoščiti vseh stvari, ki bi jih želel imeti. Vsa gospodarstva, tudi najbolj razvita, se srečujejo z ekonomskim problemom. Opredelite ekonomski problem, s katerim se spopada vsaka družba, in ga ilustrirajte s primerno sliko (3 točke). Navedite in pojasnite tri temeljna ekonomska vprašanja, ki se pri tem pojavljajo in jih mora rešiti vsaka družba (3 točke).

Ekonomski problem ni samo problem posameznega gospodarstva, je tudi problem posameznih gospodinjestev, ki kupujejo različne dobrine, da z njimi zadovoljujejo potrebe svojih članov. Navedite omejitve gospodinjestev pri odločanju o nakupu dobrin in pojasnite, kaj nam prikazuje premica alternativnih možnosti nakupa (premica cene). Pojasnite tudi, zakaj gre v tem primeru za premico in zakaj je padajoča (5 točk). Denimo, da ima Metka 2000 d. e žepnine, s katero si kupuje sadne sokove, ki stanejo 400 d. e, in čokoladne rogljičke, ki stanejo 200 d.e. S sliko prikažite njene možnosti nakupa in navedite, koliko znaša alternativni strošek nakupa čokoladnega rogljička. Pojasnite, ali se z nakupom čokoladnih rogljičkov njihova mejna koristnost zmanjšuje in zakaj. Pojasnite in v sliki prikažite morebitno spremembo, če bi se Metki žepnina povečala za 20 % (4 točke).

15 točk

B03**TEHNOLOŠKI RAZVOJ IN KONKURENČNOST PODJETJA**

Razvoj sodobnega gospodarstva je neločljivo povezan s tehnološkim razvojem, ta pa s procesom nastajanja inovacij. Pomembno je, kako so posamezniki, podjetja in celotne panoge spodbujeni za razvijanje novosti in uvajanje novih proizvodov, storitev ali tehnoloških in organizacijskih postopkov v tekoče poslovanje.

Pojasnite, katera so tri temeljna ekonomska vprašanja vsake družbe in katero je povezano s tehnologijo (2 točki). Pojasnite, v čem je razlika med invencijo in inovacijo, ter navedite vsaj po en ilustrativni primer za vsakega od teh pojmov (3 točke). Pojasnite, kakšna je vloga podjetnika pri inovacijah (po Schumpetru) (1 točka).

Pojasnite, katera temeljna iznajdba je bila jedro prve industrijske revolucije (1 točka) in katere tehnološke novosti so bile temelj druge industrijske revolucije (1 točka), ter opišite poglobitve ekonomske učinke novih tehnologij, ki so omogočile drugo industrijsko revolucijo (2 točki). Navedite tri temeljna področja razvoja novih tehnologij v znanstveno-tehnološki revoluciji proti koncu 20. stoletja (1 točka).

Pojasnite, katera je temeljna spodbuda za podjetja v tržnem gospodarstvu, da si nenehno prizadevajo za uvajanje inovacij, ter ilustrirajte to posebno obliko dohodka podjetij z ustrežno sliko (3 točke). Pojasnite, zakaj v primeru monopolnega tržnega položaja ni tako intenzivne spodbude za razvijanje in uvajanje inovacij (1 točka).

15 točk

DRUGI SKLOP NALOG**B04****INTERNACIONALIZACIJA KAPITALA**

Internacionalizacija kapitala je predstavljala logičen razvojni korak, s katerim sta se kapital in tržno gospodarstvo prilagajala zgodovinskim okoliščinam. Ena izmed oblik internacionalizacije kapitala je tudi razvijanje kapitalističnega sistema v štirih različnih tokovih. Navedite tokove in pojasnite vsaj dva izmed njih (4 točke). Kot razvojni korak v podjetniški koncentraciji in centralizaciji kapitala prek nacionalnih meja se je razvilo transnacionalno podjetje. Pojasnite (lahko tudi s sliko) pojma koncentracija in centralizacija kapitala. Opredelite transnacionalno korporacijo in slikovno prikažite logiko njenega delovanja (4 točke). Navedite vsaj štiri razloge, zakaj nemška transnacionalna družba, ki se ukvarja s proizvodnjo tekstilnih izdelkov, vlaga v podružnico v Indoneziji, in štiri prednosti, ki jih ima ob tem indonezijsko gospodarstvo (4 točke). Pojasnite še vsaj tri negativne posledice, ki jih prinaša nemški obrat domačemu, indonezijskemu gospodarstvu (3 točke).

*15 točk***B05****PREBIVALSTVO KOT DEJAVNIK BDP**

Prebivalstvo je osnovni dejavnik ustvarjanja bruto domačega proizvoda, zato so med njegovimi družbenoekonomskimi značilnostmi še posebno pomembne tiste, ki kažejo na njegovo sposobnost za ustvarjanje BDP. Tisti del prebivalstva, ki pri tem iz različnih vzrokov ne sodeluje, se največkrat spoprijema z revščino.

Pojasnite, katere prebivalce štejemo med zaposlene prebivalce, kako se je v preteklosti z gospodarskim razvojem spreminjala struktura zaposlenih po dejavnosti, in navedite, kakšna je ta struktura v Sloveniji danes (5 točk). Navedite, katere prebivalce uvrščamo med nezaposlene in kako izračunamo stopnjo nezaposlenosti (2 točki). Pojasnite, zakaj je čim višja stopnja zaposlenosti eden izmed osnovnih ciljev vsake družbe (1 točka).

Pojasnite, zakaj so se v Sloveniji s preходом v tržno gospodarstvo povečale socialne razlike (2 točki) in zakaj je revščina družbeni problem (2 točke). Prebivalstvo si pogosto poskuša izboljšati življenjski standard s sivo ekonomijo. Pojasnite, kaj je siva ekonomija in kako vpliva na statistično izmerjeni BDP (3 točke).

15 točk

B06**SLOVENIJA IN EVROPSKA UNIJA**

Vsaka država je prisiljena vsaj del proizvodov in storitev uvoziti, ker jih sama ne proizvaja. Po drugi strani ima večina držav presežke proizvodov in storitev, te pa poskuša izvoziti. Prav zato je nujna neka stopnja odprtosti in mednarodna konkurenčnost gospodarstva. Pojasnite, kako bi lahko merili odprtost države, in ocenite odprtost Slovenije (2 točki). Navedite kazalce, s katerimi merimo mednarodno konkurenčnost gospodarstva (2 točki).

Na svetu obstaja več mednarodnih gospodarskih povezav, ki jih ločimo po različnih merilih. Navedite in pojasnite vsaj tri cilje takih povezav (3 točke) ter navedite vsaj dve najpomembnejši svetovni gospodarski povezavi (1 točka). Evropska unija je oblika povezave oziroma cilj, h kateremu težijo države članice. Pojasnite stebre Unije, ki jih določa Maastrichtska pogodba (3 točke). Slovenija je postala polnopravna članica EU 1. maja 2004. Pojasnite najpomembnejše prednosti in slabe strani vstopa Slovenije v EU (4 točke).

15 točk

NASLOV ESEJA IZ DRUGE GA SKLOPA:

A series of horizontal dotted lines providing space for writing the title of the essay.

